

УДК 37(477.83/.86)-055.2-043.83(091)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2023.39.12041>

ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ ОСВІТИ ЖІНОК У ГАЛИЧИНІ: ВІДОМІ ПОСТАТІ

Наталія Мачинська, Євгенія Хланта

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA-79005
nataliya.machynska@lnu.edu.ua;
yevheniia.khlanta@lnu.edu.ua*

Роль жінок в освіті є важливою і багатогранною. Жінки становлять більшість учителів, викладачів і професорів у школах, закладах вищої освіти та інших установах. Вони також відіграють головну роль у вихованні та навчанні дітей вдома.

Освіта жінок позитивно впливає на розвиток суспільства і культури. Жінки, які мають освіту, є більш активними громадянками, які беруть участь у політичному процесі, культурному житті та розвитку громад. Вони також є більш відповідальними матерями, які забезпечують своїм дітям належне виховання. У контексті історичного розвитку Галичини та України це дослідження сприятиме кращому розумінню ролі жінок у формуванні суспільства, освітньої системи та жіночого руху на початку минулого століття. Цінним джерелом для наших досліджень стали історичні вивчення щодо активності різних жіночих установ в Україні. Серед авторів таких досліджень відімімо імена В. Александровича, Г. Александровського, Н. Жебилева, М. Захарченка та ін. У їхніх нарисах, здебільшого, була притаманна певна ступінь суб'єктивності в інтерпретації подій. Це явище пояснюють передусім тим, що вони, зазвичай, були викладачами тих самих установ, про які писали.

Серед сучасних академічних досліджень варто відмітити праці таких дослідників, як: М. Поліщук у своїй дисертації «Початкова і середня освіта на Правобережній Україні в 60–70-х роках XIX століття»; Л. Применко, авторки дисертації «Проблеми жіночої освіти в національних системах освіти України та Франції (XVIII – перша чверть XX століття)»; Т. Сухенко, авторки дослідження «Середня жіноча освіта в Україні», і Т. Яковишиної, яка досліджувала «Організацію педагогічної взаємодії в жіночих середніх закладах Волині як умову соціального становлення жінок у другій половині XIX – на початку XX століття».

Ключові слова: Марія-Іванна Грушевська, Катерина Грушевська, Наталія Кобринська, Олена Степанів, Оксана Суховерська, освіта, жіночий рух, культура.

Мета дослідження – проаналізувати освітню та громадську діяльність Марії та Катерини Грушевських, Наталії Кобринської, Олени Степанів, Оксани Суховерської; визначити головні ідеї, стратегії та досягнення жінок-

піонерок у сферах освіти та боротьби за права жінок у Галичині на межі XIX–XX ст.

У XIX ст. місце жінок в освіті було значно обмеженим. Більшість жінок не мала доступу до формальної освіти, і їхня освіта зазвичай обмежувалася домашнім навчанням та вихованням. Це давало менше можливості жінкам розвиватися у професійній діяльності та суспільному житті.

У XX ст. відбувся значний прогрес у галузі освіти жінок. Завдяки зусиллям феміністок та інших активістів було досягнуто гендерної рівності в доступі до освіти. Це сприяло підвищенню активності жінок та залученні їх до суспільного життя.

У XIX ст. Галичина була частиною Австро-Угорської імперії і становила окрему адміністративну одиницю з власним урядом, культурою і традиціями. Роль жінок в освіті у Галичині в цей період мала трохи інший вигляд, ніж в інших частинах України, що були під владою Російської імперії.

У Галичині в XIX ст. було кілька жіночих гімназій і колегіумів, які надавали дівчатам можливість отримати формальну освіту. Наприклад, у Львові заснували жіночу гімназію 1878 р., яка стала першою в Україні. Крім того, в Галичині діяли жіночі педагогічні семінари, які готували жінок до роботи вчителями. Жінки також активно займалися педагогічною діяльністю в місцевих школах і домашніх умовах, вчили дітей читати, писати та рахувати. Деякі жінки-письменниці писали книги для дітей та навчальні посібники.

Таким способом у Галичині в XIX ст. жінки мали деякі можливості для отримання освіти і брали активну роль у педагогічній сфері, проте їхня роль була все ще обмеженою порівняно з чоловіками.

Ім'я Марії-Івонни Грушевської (у дівочтві Вояківської) не потребує представлення. Марія-Іванна Вояківська народилася 8 листопада 1868 р. у с. Підгайчики на Тернопільщині (колишня Австро-Угорська імперія) у сім'ї пароха. Навчання було досить тривалим – Тернопіль, Станіславів, Краків, далі – вчительська семінарія у Львові, яку Марія закінчила з відзнакою. Випускниці було видано «Сведочтво убожества», за яким юна семінаристка Марія Вояковська «єсть вкрайно убога, ибо не маючи отца ани матери, удержується в школах лишь з милосердия» [5, с. 8].

Із вересня 1893 року Марія Сильвестрівна починає працювати у Львові в Першій міській жіночій віділовій школі (найвищий ступінь міських народних шкіл) ім. королеви Ядвіги. У Львові Марія Вояківська почала товаришувати із багатьма відомими людьми: Наталією Кобринською, Соломією Крушельницькою, родиною Павликів, Барвінських, Шухевичів, тому їй не дивною була новина про те, що молодий професор Грушевський

одружується з Вояківською, адже їх поєднувало тогочасне львівське інтелектуальне середовище.

Після одруження Марія Грушевська стала надійною підтримкою для Михайла Грушевського, освічена, амбітна, модерна, активна, вона залишалася самодостатньою особистістю: Марія активно підтримує «Клуб русинок» і «Кружок українських дівчат», співпрацює з Україно-руським педагогічним товариством, НТШ ім. Шевченка [5, с. 11].

У 1900 р. на з'їзді жінок у Львові разом із Наталією Кобринською вони ініціюють заснування «Руської захоронки» – товариства, яке дбало про дітей, організовуючи дитячі садки [5, с. 14].

Важливою подією в сім'ї Грушевських стало народження у 1900 р. довгоочікуваної доньки Катерини або Кулюні, як її називали в колі сім'ї, яка згодом стала знаною етнологинею, культурологинею, фольклористкою. І донині дослідники вивчають її наукову спадщину, яка вирізняється оригінальним методом, нетрадиційним підходом до думок, глибоким аналізом світових наукових та культурних досягнень, який є актуальним і в сучасний час.

Через незадовільний стан здоров'я початкову освіту Катерина Грушевська здобувала вдома. Її батьки створювали для цього всі необхідні умови [3, с. 144]. З дитинства дівчинка опанувала мови: англійську, французьку, польську, німецьку, російську, цікавилася історією, мала задатки до малювання, любила багато читати.

На формування світогляду дівчини вплинув буремний 1917 рік, коли розпочинаються визвольні змагання українського народу, які надовго запам'ятовуються молодій дівчині. Вона бере активну участь у громадському житті столиці – у літературному вечері на честь Тараса Шевченка, українській маніфестації, де несла жовто-блакитний стяг, відкритті першої української гімназії [9, с. 78]. У вересні 1917 р. Катерина вступає до першого українського університету як вільна слухачка на правничому факультеті, а з жовтня 1918 р. була зарахована на природничий факультет.

За 1917–1918 рр. в газеті «Народная воля» та журналі «Літературно-науковий вісник» вперше з'явилися твори Катерини Грушевської, які вона скромно підписувала псевдонімом «К. Г.» і «Професорівна». «Статті на наукові теми почала містити в часописах від р. 1917», – зазначала авторка пізніше в автобіографії [9, с. 93]. Неможливо заперечувати, що перші твори Катерини Грушевської опубліковано під впливом і під керівництвом її батька, але варто взяти до уваги, що вона також виявляла власні переконання. Ці ранні публікації не надавали повної картини щодо обсягу інтересів авторки в галузі науки, на відміну від того, як це було видно з її праць у 20-х роках минулого століття, коли її загальна наукова спрямованість стала більш очевидною.

Події того часу змушують родину Грушевських емігрувати за кордон. Перебуваючи в еміграції, Катерина Грушевська підтримувала зв'язок зі своєю батьківщиною. Вона листувалася зі своїми рідними, такими як Ганна, Ольга та Сергій Шамраї, Ольга та Олександр Грушевські, і писала офіційні листи. У цих листах вона не тільки повідомляла про події в повсякденному житті, свій стан здоров'я (оскільки це цікавило її родичів, адже Катерина тривалий час перебувала на лікуванні), але також висловлювала свої глибокі думки щодо важливих подій у політичному житті [9, с. 161].

Під час еміграції Катерина Грушевська мала змогу навчатися в європейських університетах, зокрема в Женевському університеті (1919–1920), де вивчала державне право, суспільну економіку, соціологію. Наслідком інтенсивної наукової діяльності Катерини Грушевської і видатним досягненням юної вченої стала її перша незалежна етнографічна праця «Примітивні оповідання, казки і байки Африки та Америки» [9, с. 168].

У березні 1931 р., Михайло Грушевський змушений виїхати з родиною до Москви. Життя в Москві було нестерпним – побутові умови бажали кращого, Грушевського постійно викликали на допити. Чи не єдиною втіхою була можливість відвідувати і працювати в архівах та бібліотеках. Катерина була незамінною помічницею батькові у відвідинах цих установ – Грушевський втрачав зір [9, с. 187].

У 1934 р., після смерті батька, Катерина з головою поринає в роботу, але переслідування і розправи над науковцями змушують її змінити стиль поведінки, жити тихо. Вона намагалася у найкоротші терміни і якомога якісніше виконати заповіт батька – підготувати до видання його праці. На весні 1936 р. вона опікувалася спорудженням пам'ятника своєму батькові. Власну ж наукову працю Катерина відклала на невизначений час [9, с. 192].

Життя науковців у СРСР було нелегким і пронизане постійними переслідуваннями. Не оминуло це й Катерину Грушевську – у ніч з 10 на 11 липня 1938 р. Катерину Грушевську заарештували за інформацією, отриманою через донос, і вона була ув'язнена в тюрму НКВС [9, с. 196]. Їй приписували належність до антирадянської націоналістичної організації. Свідчення проти Грушевської були сфабриковані, і, на жаль, Катерина була змушена «визнати» себе учасницею антирадянської націоналістичної організації із двадцятирічним стажем. Свої наукові надбання вона визначала як підґрунтя власної антирадянської роботи як члена націоналістичної організації. Пізніше їй додали ще статтю і за «шпіонаж», що, звісно, ніяк не покращувало становище науковиці.

На відміну від своїх попередніх зізнань, Катерина Грушевська відмовлялася від них на суді. Вона просила про милосердя суду, особливо про подальшу долю своєї матері. Однак, усвідомлюючи, що їй, найімовірніше, не вдасться вибратися на волю, вона звернулася до трибуналу

із проханням зберегти наукові праці її батька. Суд, після обговорення, вирішив передати роботи М. С. Грушевського до Академії наук УРСР для оцінки та можливого використання в наукових цілях. Рішення суду було остаточним, і Катерину Грушевську засудили до восьми років позбавлення волі в трудовому таборі. Рішення суду було безапеляційним – винна. Вирок суду щодо хворої жінки був страшним: позбавлення волі у виправно-трудовому таборі на вісім років із позбавленням у політичних правах на п'ять років та конфіскацією особистого майна [9, с. 221]. Її відправили у Магаданську область, Бухта Нагаєво, радгосп «Ельген», де Катерина Грушевська померла 30 березня 1943 року.

Ще однією активно виборювачкою прав жінок у сфері освіти була засновниця першої феміністичної організації «Товариство руських жінок», Наталія Кобринська. Відома поетеса, прозаїк, перекладачка, була однією з тих, хто особливо відстоював питання жіночої освіти. Народившись у 1851 р. на Прикарпатті в родині греко-католицького священника, дівчинка була вихована в атмосфері матріархальних традицій. Ці традиції вплинули на формування переконань молодій Наталії, яка дійшла до висновку, що жінкам потрібно мати важливе положення в суспільстві. Освіту дівчинка отримувала вдома – її навчав батько, завдяки якому дівчина знала декілька мов: польську, французьку німецьку і могла в оригіналі читати європейську класику [6, с. 23].

У жовтні 1884 р. за ініціативи Наталії Кобринської було створено «Товариство руських жінок» у Станіславові (нині м. Івано-Франківськ) [6, с. 218]. Головним завданням товариства було популяризувати нові ідеї та вплив на розвиток жіночого руху засобами літератури.

Письменниця свідомо розуміла значущість літературного твору для суспільства і вірила, що реалістичні художні твори можуть сприяти покращенню ролі жінок у суспільстві, допомагаючи їм краще зрозуміти своє положення. Наталія Кобринська вирізнялася активною діяльністю в організації жіночого руху, організовувала зібрання для жінок і виступала на них із запальними промовами [11, с. 63].

Разом із ще однією видатною українкою, Оленою Пчілкою, у 1887 р. видає перший феміністичний альманах «Перший вінок», до якого входило 40 творів авторства відомих жінок: Олени Пчілки, Лесі Українки, Уляни Кравченко, Ганни Барвінок та ін.

Варто зацентувати увагу на діяльності Н. Кобринської у популяризації освіти для жінок. Вона пропагувала ідею створення дошкільних закладів, і першим, хто відгукнувся на цей заклик, став Клуб руських жінок. У 1899 р. цей клуб приєднався до формування Товариства руської захоронки. Члени клубу, жінки і молодь із соціалістичними поглядами, проводили послідовну кампанію, включаючи подання петицій, проведення зборів і громадських

зібрань, і використовували всі доступні громадські засоби для виразу свого протесту, борючись за можливість навчання жінок, передусім у державних гімназіях [14, с. 235–239].

У своїх художніх творах і публіцистичних виступах Наталія Кобринська наочно відображала становище жінок, які були позбавлені можливості отримати вищу освіту, брати участь у суспільних та державних справах, та жінок, які не мали можливості забезпечити свою незалежність та були змушені підкорятися у питаннях свого сімейного життя. Особливо безнадійним становищем були обставини для молодих жінок з найнижчих та середніх соціальних верств суспільства: служниць, вчительок та ін. Згідно з висловом Наталії Кобринської, ці жінки були приречені на безперспективність [14, с. 341].

Наталія Кобринська підтримувала ініціативу досягнень жінок, які обрали професію вчителя або отримали вищу освіту, і намагалася стимулювати інших вдосконалювати себе та вчитися. Своє обґрунтування права жінок на освіту вона трактувала досить сміливо: «Ми не домагаємося ніякої підмоги, лишаємо це калікам і жебракам, ми хочемо тільки вільної праці на широкій світовій арені, бо як довго конкуренція творить загальне право до життєвого існування, було б у найвищій мірі несправедливо виключити з неї половину здатних до конкуренції осіб. Ніякий законодавець не в силі стримати людину від її природних нахилів і потреб та ставити їй перешкоди, а коли жінки й доказали фактично, що вони потрапляють на рівні з чоловіками дотримуватися однакових поглядів, то ніякий уряд не повинен супроти того підносити застереження. Якщо б жінка з природи речі не була здатна до тих професій, що на них претендує, і від яких її стримують настановлені опікуни, то не мали б ми сьогодні так багато фахово вишколених жінок, як це бачимо в дуже поважному числі в Америці» [11, с. 122].

Наталія Кобринська померла у 1920 р. І за життя, і після смерті вона стала кумиром для багатьох жінок.

Ім'я Олени Степанів відоме далеко поза межами нашої країни. Насамперед, вона відома своєю військовою кар'єрою як перша жінка, що офіційно призначена на військову службу, у званні офіцера. Проте, на жаль, більшість не знає, що до її військових звитяг ще додається і потужна наукова діяльність.

Народившись у 1892 р. в Галичині, вона наймолодшою дитиною у родині греко-католицького священника.

Освіту здобула у семінарії Українського педагогічного товариства, а 1912 р. вступає до Львівського університету на філософський факультет з наміром вивчати історію та географію. Під час навчання в університеті Олена

активно брала участь у діяльності товариства «Сокіл» і навіть очолила його першу жіночу чоту у Львові [2, с. 14, 15].

У 1914 р. О. Степанів вступає до Легіону Українських Січових Стрільців. Під час Великої війни Олена Степанів брала участь у бойових діях на рівні з чоловіками. Це викликало подив і неабиякий інтерес. За мужність вона була нагороджена медаллю, також їй присвоїли офіцерське звання. У травні 1915 р. потрапляє до російського полону, де і перебувала аж до 1917 р. У квітні 1917 р. вона повернулася до Галичини. Звісно, що така визначна подія, як Листопадовий чин не могла оминати стороною на той момент уже відому воячку, і Олена бере активну участь у ньому, а пізніше і в польсько-українській війні 1918–1919 рр. [10, с. 851].

1919 року Олена Степанів має змогу виїхати до Відня через Румунію та Угорщину, де впродовж 1919–1921 рр. здобувала освіту у Віденському університеті, успішно завершила його та захистила докторську дисертацію на тему: «Розвиток і розподіл суспільства давньої Русі до половини XIII ст.» [4, с. 76].

У тому ж таки 1921 р. Олена Степанів розпочинає свою викладацьку діяльність – викладає географію Польщі, Африки, Азії, Америки та Європи, давню історію Сходу, Греції й Риму, нову загальну історію України та Польщі, а також керує краєзнавчою секцією історичного гуртка у гімназії сестер Василіанок у Львові [10, с. 871]. Зазначимо, що Олена Степанів була активною учасницею «Пласту». Ще у 1911 р. вона належала до пластового гуртка Івана Чмоли.

У період з 1933 по 1935 рр. Олена Степанів обіймала посаду голови Ради Українського педагогічного товариства «Рідна школа» у Львові. Крім того, вона виконувала інші громадські обов'язки і займалася науковою діяльністю, була активним членом географічної комісії Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові та проводила дослідження в галузі економічної географії. Вона написала близько ста наукових праць, більшість з яких належить до суспільної географії. Проте варто відмітити, що через різні обставини частина її робіт не була опублікована або втрачена у радянський період при арештах і депортаціях [4, с. 131].

На своєму професійному шляху Олена Степанів також працювала у Союзі українських кооператорів, активно перекладала та редагувала праці з кооперації інших країн; аби українці більше могли ознайомитися з досвідом кооперації у Європі, створювала карти.

Під час Другої світової війни вона не залишила Львів, а обіймала посаду керівника статистичного бюро у Львові і паралельно викладала у гімназії. Не полишала вона і громадських обов'язків у цей складний час: опікувалася полоненими, яких німці тримали у таборі недалеко від Львова,

намагалася рятувати вихідців із України, та це не врятувало її від того, що один із врятованих «віддячив» їй пишучи доноси [10, с. 902].

О. Степанів не минули сталінські репресійні лабети. У переддень нового 1950 р. її було заарештовано за однією з «найпопулярніших» статей – «зрада батьківщини». Її обвинувачували у зберіганні націоналістичної літератури, зокрема таких творів, як «Слово о полку Ігоревім», «Повість врем'яних літ», «Галицько-Волинський літопис» та ін. Крім того, їй приписували участь у таємних зустрічах з Романом Шухевичем і публікацію антирадянських статей. Олена Степанів відмовлялася визнавати свою вину і заперечувала всі звинувачення. Прокурор вимагав покарання у вигляді 25-ти років позбавлення волі, але Степанів була засуджена до 10 років ув'язнення, проте, як особливо небезпечну злочинницю, відправили до Мордовського табору [4, с. 134].

Влітку 1956-го, під час «хрущовської відлиги», вона повернулася до Львова, де 11 травня 1963 р. Олена Степанів померла і була похована на Личаківському кладовищі. Її життя було насичене різними історичними подіями: дві світові війни, полон, арешт, плідна наукова робота у галузі географії. Незважаючи на це, вона є гідною назви «Велика українка».

Здоровий спосіб життя був актуальним завжди. Сьогодні не викликає здивування, коли у спорті є жінки. Більше, ніж сто років тому це явище було дуже рідкісним. Чи не єдиною відомою постаттю з галузі фізичної культури є Оксана Суховерська. Вона була однією з фахівчинь з тіловиховання і спорту, практики, теоретики і методистом гімнастично-спортивного руху в Галичині.

Народилася Оксана Суховерська у 1891 р. на Львівщині. Освіту отримала в Українському педагогічному товаристві у Львові. Під керівництвом відомого педагога Івана Боберського протягом 1910–1914 рр. вона активно займалась руханкою в товаристві «Сокіл-Батько», де багато разів брала участь в руханково-вокальних вечорах і готувала програми, в тім числі виступала 7 грудня 1913 р. у Львові на вулиці Руській, 20, на рухівні «Сокола-Батька» з нагоди відзначення 40-річчя творчої праці Івана Франка. Крім того, О. Суховерська приватно навчалася грі на фортепіано та закінчила польську школу ритміки; також підвищувала свій професійний рівень та майстерність у Відні, Берліні та Празі. У липні 1914 р. вона склала іспит з гімнастики у Львівському університеті та отримала диплом вчителя гімнастики (українською – «руханки»), що давало їй можливість викладати у середніх школах [12].

За часів Першої світової війни Оксана Суховерська працювала у школах Львова вчителькою руханки: народна школа імені Б. Грінченка; учительська семінарія «Рідної школи». У міжвоєнний період О. Суховерська займала посаду вчителя у жіночій гімназії СС Василянок та гімназії «Рідної Школи» Українського педагогічного товариства імені Іллі та Іванни

Кокорудзів у Львові. Вона також була опікункою 2-го пластового полку та куреня імені Марти Борецької, який діяв у жіночій гімназії СС Василянок. У 1930 р. Олена очолила діяльність руханково-спортивного гуртка, де проводили заняття з волейболу, баскетболу, ковзанярства, легкої атлетики, а також лижних походів взимку і туристичних мандрівок влітку (гурток називався «Жіночий український спортовий кружок» (ЖУСК)) [12].

Як послідовниця свого наставника професора Івана Боберського Оксана Суховерська вирізнялася активною участю й ініціативністю у розвитку сучасних форм українського гімнастичного руху, зокрема руху Соколів, і була активною діячкою руханкових та спортивних організацій, включаючи «Сокіл-Батько», «Пласт» і «Жіночий український спортивний кружок». Важливо відмітити, що Оксана Суховерська була однією з перших українських фахівців, які спеціалізувалися на жіночій гімнастиці та ритміці, і вона пропагувала ці види спорту на національному рівні, а також розробляла методику та дидактичну основу для них. Значущою подією стало відкриття першої в Україні школи ритмопластики 1-го жовтня 1930 р. У цій школі було чотири курси: дитячий, два для молоді і один для жінок, і вони існували до 1932 р. [12].

Оксана Суховерська залучала своїх вихованок до активної участі в різноманітних творчих проектах і масових заходах, включаючи шкільні вистави, патріотичні заходи з акцентом на національний розвиток, професійні театральні постановки, музично-поетичні вечори. Вона також сприяла створенню програм руханково-пластичних танців, базованих на евричній швейцарського педагога Еміля Жака-Далькроза та вільному танцю, якого вчила Айсидора Дункан [12].

У період Другої світової війни О. Суховерська продовжила свою професійну діяльність у Львові. Вона викладала руханку в школі № 4, пізніше була викладачкою ритміки у ремісничій і господарській школах. Під час німецької окупації міста Оксана Суховерська приєдналася до трупи «Український оперний театр». Вона виконувала роль постановниці хореографічних композицій під час першої оперної постановки «Запорожець за Дунаєм» у червні 1941 р., а також у опереті «Циганський барон». Після приходу радянської влади до міста вона працювала викладачкою ритміки в Державній музичній школі-десятирічці при Львівській консерваторії і була керівником танцювального колективу при Будинку народної творчості [7, с. 93].

Померла Оксана Суховерська у Львові 12 січня 1977 р. і була похована на Янівському цвинтарі. Вона була непересічною особистістю у спортивному житті Галичини. Навчаючи своїх учнів танцям, руханки, ритміки, вона не лише прививала їм любов до спорту, а й до мистецтва, історії та традицій рідного краю.

Висновки. Українки зробили вклад не просто в суспільне життя кінця XIX початку XX ст, а й довели, що жінки мають право на освіту, можуть на рівні з ними досліджувати різну проблематику. Їх приклад є лише довершеним фактом того, що роль жінки в освіті є неоціненним. Марія-Іванна Грушевська, Катерина Грушевська, Наталія Кобринська, Олена Степанів та Оксана Суховерська були яскравими особистостями, які вірили у необхідність освіти для жінок. Вони були впевнені, що освіта допоможе жінкам стати самостійними та успішними в житті.

Їхні зусилля не були марними. Завдяки їхній діяльності жінки в Галичині отримали право на освіту, і цей крок став важливим етапом у становленні рівноправного суспільства.

---

1. Білокінь С. І. Грушевська Марія Сильвестрівна // Енциклопедія історії України : у 10 т. Т. 2 : Г Д. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2004. 518 с.

2. Вільде І. Олена Степанів колись і тепер // Жіноча доля. Коломия, 1930. Ч. 9, 10. Травень. С. 14, 15.

3. Грушевський М. С. Автобіографія, 1906 р. // Великий українець : матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського. Київ : Веселка, 1992. С. 208.

4. Давид І. Олена Степанів. Тріумф і трагедія. Львівський історичний музей. Наукові записки. Львів, 1993. Вип. 1. 150 с.

5. Кініані В., Панькова С. Країна жіночого роду : монографія. Харків : Vivat, 2021. 304 с.

6. Книш І. Смолоскип у темряві. Наталія Кобринська й український жіночий рух. Вінніпег, 1957. 303 с.

7. Львівська середня спеціалізована музична школа-інтернат імені Соломії Крушельницької. Сторінки історії. Львів : Камула, 2017. 188 с.

8. Матяш І. Б. Грушевська Катерина Михайлівна // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. Т. 6 : Го Гю. С. 555.

9. Матяш І. Катерина Грушевська: життя та діяльність. Київ, 2004. 240 с.

10. Науменко К. Є. Степанів-Дашкевич Олена // Енциклопедія історії України : у 10 т. Т. 9 : Прил С. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2012. С. 846.

11. Полонська-Василенко Н. Д. Жінки в науці // Видатні жінки України. Вінніпег-Мюнхен, 1969. 151 с.

12. *Сова А.* Невідома історія Оксани Суховерської. URL : <https://photo-lviv.in.ua/nevidoma-istoriia-oksany-suhoverskoi/> (дата звернення: 10.03.2023).

13. *Суховерська О.* Рухові забави та ігри. З мелодіями й примовками. Львів : Свічадо, 2011. 128 с.

14. *Тронько П. Т.* Приреченість школи Грушевського (М. С. Грушевський) // Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки). Київ : Рідний край, Хмельницький ред. Вид. відділ, 1991. С. 9.

15. *Швець А.* Жінка з хистом Аріадни: Життєвий світ Наталії Кобринської в генераційному, світоглядному і творчому вимірах : монографія. Інститут Івана Франка НАН України ; Лекторій СУА з жіночих студій УКУ ; ВГО «Союз Українок». Львів, 2018. 752 с.

References

1. Bilokin, S. I. (2004). Hrushevska Maria Sylvestrivna // *Encyclopedia of the history of Ukraine: in 10 volumes* / edited by : V. A. Smoliy (head) and others ; Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv : Naukova dumka, 2, 230,518 p.

2. Vilde, I. (1930). *Olena Stepaniv once and now*. Women's destiny. Kolomyia, 9, 10, 14, 15.

3. Hrushevskyi, M. S. (1992). Autobiography, 1906. *Great Ukrainian: materials from life and activity of M. S. Hrushevskyi*. Kyiv : Veselka, 208.

4. David, I. (1993). *Olena Stepaniv. Triumph and tragedy*. Lviv Historical Museum. Proceedings. Lviv, Iss. 1. 150 p.

5. Kipiani, V., Pankova, S. (2021). *Country of women: monograph*. Kharkiv : Vivat, 304 p.

6. Knysh, I. (1957). *A torch in the dark*. Natalia Kobrynska and the Ukrainian women's movement. Winnipeg, 303 p.

7. Lviv Secondary Specialized Music Boarding School named after Solomia Krushelnyska. *Pages of history* (2017). Lviv : Kamula, 188 p.

10. Matyash, I. B. (2006). Hrushevska Kateryna Mykhaylivna // *Encyclopaedia of modern Ukraine* / ed. coll. : I. M. Dzyuba [and others] ; National Academy of Sciences of Ukraine, National Academy of Sciences. Kyiv : Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, 6, 555.

11. Matyash, I. (2004). *Kateryna Hrushevska: life and activity*. Kyiv, 240 p.

12. Naumenko, K. E. (2012). Stepaniv-Dashkevich Olena // *Encyclopedia of the History of Ukraine: in 10 vol.* / editor : V. A. Smoliy (head) and others ; Institute of History of Ukraine, National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv : Naukova dumka, 9, 846.

13. Polonska-Vasylenko, N. D. (1969). Women in science // *Prominent women of Ukraine*. Winnipeg–Munich, 151 p.

14. Sova, A. *The unknown story of Oksana Sukhovska*. URL : <https://photo-lviv.in.ua/nevidoma-istoriia-oksany-suhoverskoi/> (access date: 10.03.2023).

15. Sukhovska, O. (2011). *Movement fun and games*. With melodies and sayings. Lviv : Svichado, 128 p.

16. Tronko, P. T. (1991). *The doom of the Hrushevskiy school* (M. S. Hrushevskiy) // *Repressed local history (20–30s)*. Kyiv : Rydnyi Krai, Khmelnytskyi Ed. Kind. department, 9.

17. Shvets, A. (2018). *A woman with the flair of Ariadne*: The life world of Natalia Kobrynska in generational, worldview and creative dimensions: a monograph. Ivan Franko Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine; SUA Lecturer on Women's Studies of UCU ; NGO «Union of Ukrainian Women». Lviv, 752 p.

Стаття: надійшла до редколегії 02.09.2023

доопрацьована 11.09.2023

прийнята до друку 25.09.2023

THE HISTORY OF WOMEN'S EDUCATION IN GALICIA: FAMOUS PERSONALITIES

Nataliya Machynska, Yevheniia Khlanta

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005
nataliya.machynska@lnu.edu.ua;
yevheniia.khlanta@lnu.edu.ua*

The role of women in education is important and multifaceted. Women represent the majority of teachers, lecturers and professors in schools, higher education institutions and other educational establishments. They also have a key role in raising and educating children at home.

The education of women has a positive impact on the development of the society and culture. Educated women tend to be more active citizens, participating in the political processes, cultural life, and community development. Furthermore, they are more responsible mothers, providing their children with proper education.

In the context of the historical development of Galicia and Ukraine, this research contributes to a better understanding of the role of women in the development of the society, the education system, and the women's movement in the early twentieth century.

Historical studies on the activity of various women's institutions in Ukraine became a valuable source for our research. Among the authors of these studies, the names of V. Aleksandrovych, H. Aleksandrovsky, N. Zhebylev, M. Zakharchenko and others should be noted. In the vast majority of cases, this group of authors had a certain degree of subjectivity in the interpretation of events in their essays. This phenomenon is explained

primarily by the fact that they were, as a rule, teachers of the same institutions they were writing about.

Among modern academic studies, it is worth noting the works of M. Polishchuk and her dissertation thesis «Primary and secondary education in the Right-Bank Ukraine in the 60–70s of the 19th century», L. Prymenko, author of «Issues of the women's education in national education systems of Ukraine and France (18th – the first quarter of the 20th century)», T. Sukhenko, author of the study «Secondary women's education in Ukraine», and T. Yakovyshyna, who researched «The organization of pedagogical interaction in women's secondary institutions in Volyn as a condition for the social formation of women in the second half of the 19th – at the beginning of the 20th century».

Keywords: Maria-Ivanna Hrushevska, Kateryna Hrushevska, Nataliia Kobrynska, Olena Stepaniv, Oksana Sukhoverkha, contributions to education, the women's movement, culture.